

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

LAUSUNTOPYYNTÖ
1.3.2017

TEM/1260/03.01.01/2016
TEM046:00/2016

Jakelussa mainituille

LAUSUNTOPYYNTÖ HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ EDUSKUNNALLE LAIKSI ALUEIDEN KEHITTÄMISESTÄ JA KASVUPALVELUISTA

Työ- ja elinkeinoministeriö pyytää lausuntoanne luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi alueiden kehittämisestä ja kasvupalveluista. Lakiesitys on perusteluiltaan joiltakin osin vielä keskeneräinen ja se täydentyy lausuntovaiheen jälkeen.

Aluekehittämisjärjestelmän ja kasvupalvelujen uudistus koskee työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalaa laajasti ja kaikilla hallinnon tasoilla. Kokonaisuus liittyy pääministeri Juha Sipilän hallituksen ohjelmaan kahdella tavalla:

1) Aluekehittämisjärjestelmän uudistaminen kytkeytyy kiinteästi maakuntauudistukseen, jonka myötä muuttuu koko aluekehittämisjärjestelmä. Esityksen tavoitteena on kestävän talouskasvun, alueiden kehittämisen sekä työllisyyden, työllistämisen, ja yritysten toimintaedellytysten edistäminen valtion ja maakuntien toimenpiteiden ja niiden järjestämien palvelujen avulla. TEM:n vastuulla olevasta aluekehittämisjärjestelmästä kehitetään valtion ja maakuntien kumppanuuteen ja sopimukseen pohjautuva järjestelmä.

2) Kasvupalveluiden uudistaminen puolestaan kytkeytyy hallitusohjelman *Työllisyys- ja kilpailukyky* -painopistealueen kärkihankkeeseen *Kilpailukyvyyn vahvistaminen*, jossa on linjattu yrittäjyyden edistämistä koskevia toimenpiteitä. ELY-keskusten ja TE-toimistojen työvoima- ja yrityspalvelut kootaan kasvupalveluksi. Asiakkaan valinnanvapautta lisätään eriyttämällä kasvupalveluiden järjestäminen ja tuottaminen sekä viemällä tuottamistehtävät markkinoille.

Aluekehittämiseen ja kasvupalveluihin liittyvät nykyiset lait uudistetaan vastaamaan uutta toimintamallia ja hallintojärjestelmää. Normeja puretaan ja säädökset uudistetaan siten, että ne mahdollistavat kestävän kasvun parhaalla mahdollisella tavalla.

Kasvupalvelujen järjestämisestä Uudenmaan maakunnassa on valmisteilla oma laki, joka liitetään myöhemmin samaan eduskunnalle annettavaan hallituksen esitykseen. Tämä lakiluonnos yksityiskohtaisine perusteluineen ja ruotsinkielisenä käännöksenä on saatavissa 15.3.2017 TEM:n verkkosivuilta. Lausunnot myös tästä lakiluonnoksesta pyydetään sisällyttämään samaan lausuntovastaukseen.

Ruotsinkielinen HE-luonnos on saatavissa TEM:n verkkosivuilta 15.3.2017 eli samaan aikaan kuin lakiehdotus kasvupalveluiden järjestämisestä Uudenmaan maakunnassa.

Lausuntopyyntöön materiaali löytyy TEM:n Internet-osoitteesta:

<http://tem.fi/lausuntopyyntot>

Lausuntopyyntöön tulee vastata sähköisellä kyselyllä. Sähköisen kyselyn Internet-osoite: [LAUSUNTOKYSELY ALKE- ja kasvupalvelulaki](#)

Kyselylinkin alussa on käytännön ohjeet vastaamiseen. Lausuntokysely on ainoastaan suomenkielinen, mutta siihen voi vastata myös ruotsiksi.

Lausunnot pyydetään antamaan **viimeistään 26.4.2017 klo 16.15**. Lausuntoyhteenvetodossa otetaan huomioon vain määräaikaan mennessä sähköisesti saapuneet lausunnot. Viivästyneitä lausuntoja ei voida ottaa huomioon, koska valmisteluaikataulu on tiukka, ja esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle kevätistuntokauden aikana. Lakien on tarkoitus tulla voimaan mahdollisimman pian niiden hyväksymisen jälkeen.

Lausunnonantajille annetaan tiedoksi tässä vaiheessa myös lakiluonnokset (luonnosversiot 1.3.2017) TEM:ssä valmistelussa olevista kolmesta substanssilaista:

- laki alueiden kehittämisen ja kasvupalveluiden rahoittamisesta,
- laki rekrytointi- ja osaamispalveluista ja
- laki kotoutumisen edistämisestä

Niiden valmistelu jatkuu ja lausuntokierros toteutetaan myöhemmin keväällä. Eduskunnalle ne on tarkoitus antaa syysistuntokauden 2017 alussa.

Lisätietoja antavat:

- Neuvotteleva virkamies Piia Rekilä, 050 396 3574, piia.rekila@tem.fi
- Neuvotteleva virkamies Elina Isoksela, 050 396 4789, elina.isoksela@tem.fi
(erityisesti ELY-keskusten työ- ja elinkeinohallinnon tehtävät, jotka siirtyvät maakunnille sekä Uudenmaan maakunnan erillisratkaisuihin)
- Hallitusneuvos Tiina Korhonen, 050 331 4176, tiina.korhonen@tem.fi
(erityisesti maakunnille siirtyvät nykyisiä TE-palveluja vastaavat palvelut)
- Hallitusneuvos Tuula Manelius, 040 769 4936, tuula.manelius@tem.fi
(erityisesti alueiden kehittämistä koskevat asiat)
- Neuvotteleva virkamies Tarja Reivonen, 0400 428 326, tarja.reivonen@tem.fi
(erityisesti alueiden kehittämistä koskevat asiat)
- Suunnittelija Merja Pennanen, 040 551 9926, merja.pennanen@tem.fi
(lausunnon antamiseen liittyvät käytännön/tekniset asiat)

Osastopäällikkö

Marja-Riitta Pihlman

Neuvotteleva virkamies

Piia Rekilä

- LIITTEET Lausuntopyynnön materiaali löytyy TEM:n Internet-osoitteesta:
<http://tem.fi/lausuntopyynnot>
- TEM lausuntopyyntökirje 1.3.2017 (suomen- ja ruotsinkielinen)
 - Lausuntokysely pdf-tiedostona (ainoastaan suomenkielinen)
 - HE-luonnos 1.3.2017 (ruotsinkielinen HE-luonnos saatavissa 15.3.)
 - Uudenmaan erillislakiluonnos ja sen käännös (saatavissa 15.3.)
 - Tausta-aineistona kolmen em. erillislain lakiluonnokset 1.3. (ainoastaan suomenkieliset versiot)

JAKELU Valtioneuvoston kanslia
 Oikeuskanslerinvirasto
 Oikeusministeriö
 Sisäministeriö
 Puolustusministeriö
 Valtiovarainministeriö
 Valtiovarainministeriö/valtiovarain controller -toiminto
 Opetus- ja kulttuuriministeriö
 Maa- ja metsätalousministeriö
 Liikenne- ja viestintäministeriö
 Sosiaali- ja terveysministeriö
 Ympäristöministeriö
 Valtiontalouden tarkastusvirasto
 Tietosuojavaltuutetun toimisto
 Verohallinto
 ELY-keskukset
 TE-toimistot
 Aluehallintovirastot (AVIt)
 Manner-Suomen kunnat

Maakuntien liitot
 Ahvenanmaan maakuntahallitus
 Opetushallitus
 Liikennevirasto
 Maaseutuvirasto MAVI

Maaseutupolitiikan neuvosto (MANE)
 Saaristoasiain neuvottelukunta
 Finpro Oy
 Finnvera Oyj
 Innovaatorahoituskeskus Tekes
 Suomen Teollisuussijoitus Oy (TESI)
 Suomen Elinkeino- ja kehittämissyhtiöt SEKES ry.
 Suomen kuntaliitto
 Saamelaiskäräjät
 Elinkeinoelämän keskusliitto EK
 Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry.
 Keskuskauppakamari (+ aluejärjestöt)
 Suomen Luonnonsuojeluliitto ry.
 Naisjärjestöt yhteistyössä – NYTKIS ry.
 AKAVA ry.
 Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK
 Toimihenkilökeskusjärjestö STTK
 Julkisten hyvinvointialojen liitto JHL ry.
 Palkansaajajärjestö Pardia
 Julkisanalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry.
 Suomen Yrittäjät (+aluejärjestöt)

TIEDOKSI Työ- ja elinkeinoministeriö:
 Kansliapäällikkö Jari Gustafsson
 Erityisavustaja Jannika Ranta
 Erityisavustaja Sakari Puisto
 Konserniohjausyksikkö (KOY)
 Elinkeino- ja innovaatio-osasto (EIO)
 Energiaosasto (EOS)
 Henkilöstö- ja hallintoyksikkö (HEHA/TOVI)
 Työelämä- ja markkinaosasto (TMO)
 Työllisyys- ja yrittäjyysosasto (TYO)
 Sisäinen tarkastus (TAR)
 TEM kirjaamo

KUUMA-SEUDUN YHTEINEN LAUSUNTO, komission muokkaama 4.4.2017 (Kuusela)

LAUSUNTOKYSELY: Hallituksen esitys laiksi alueidenkehittämisestä ja kasvupalveluista

TAUSTATIEDOT

1) * Vastaajatahon virallinen nimi

KUUMA-seutu liikelaitos

2) *Vastaajataho

- kunta
- maakunnan liitto
- muu kuntayhtymä tai kuntien yhteistoimintaelin
- julkisomisteinen yhtiö
- ministeriö
- ELY-keskus
- TE-toimisto
- aluehallintovirasto (AVI)
- muu valtion viranomainen
- järjestö
- joku muu, mikä

3) *Vastaajatahon vastuuhenkilön sähköpostiosoite

antti.kuusela@kuuma.fi

4) Vastauksen kirjanneen henkilön sähköpostiosoite (jos eri henkilö kuin edellä)

Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset (HE, luku 3)

5) Ovatko esityksen tavoitteet oikein asetettuja?

- kyllä
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

6) Mahdollinen sanallinen perustelu

Ei kokonaan oikein, sillä tavoitteissa ei ole huomioitu kuntien roolia kasvupalvelujen tuottajina. Myöskään esitetyt keinot eivät tue tavoitteeseen pääsyä kaikkien asiakasryhmien osalta (työllisyyden hoito).

7) Tukevatko keskeiset ehdotukset esityksen tavoitteita?

- kyllä
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

8) Mahdollinen sanallinen perustelu

Tavoitteet ja keinot pitää erottaa toisistaan selkeämmin. Monituottajamalli ilman julkista palvelutuotantoa ei kykene turvaamaan tavoitteiden toteutumista. Ehdotukset eivät tue sujuvia palveluketjuja eivätkä perustu asiakkaan kokonaisvaltaiseen palvelutarpeeseen. Merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan kuitenkin antaa vain viranomaiselle. Esityksessä tällaisia olisivat vain maakunnan

viranomais tehtävät. Esityksessä ei kuitenkaan määritellä miltä osin viranomaisilta yksityisille siirtyvät tehtävät sisältävät julkisia hallintotehtäviä. Esityksessä tulisi määritellä nämä, joita hoitaviin yksityisiin palveluntuottajiin sovelletaan hallintolakia ja miten perusoikeudet, oikeusturva ja hyvän hallinnon vaatimukset turvataan tehtävien siirtyessä viranomaisilta yksityisille toimijoille.

Kasvupalvelulakiesitys ei tällaisenaan tunnista tai tunnista kuntien roolia pitkäaikaistyöttömien aikuisten, ohjausta kaipaavien nuorten sekä vaikeasti työllistyvien työllistymisen edellytysten luomisessa. Esimerkiksi koulutuksen merkitys työllistymiseen tulisi ottaa huomioon. Mikäli lakiluonnoksesta seuraavat päätökset johtavat toimintamallien muutokseen siten, että kunnilta viedään kannuste (nykyiset työmarkkinatukimaksut) vaikuttaa kuntalaistensa työllistymisen edistämiseen, esityksessä asetettuja tavoitteita ei voida saavuttaa em. ryhmien osalta. Asiakkaan yhdyspintoja sote-palveluihin ei ole huomioitu (työllisyyden hoito).

9) Voitaisiinko esityksen tavoitteet saavuttaa muilla keinoin?

- kyllä
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

10) Mahdollinen sanallinen perustelu

Työllisyyden osalta tavoitteet voitaisiin saavuttaa pelkästään sillä, että nykyiset TE-keskusten työllisyyttä edistävät toimenpiteet määrärahoineen integroitaisiin kunnan työllisyyttä edistäviin toimenpiteisiin. Myös TE-toimiston yritystoiminnan aloittamiseen ja kehittämiseen liittyvät tehtävät tulisi yhdistää kunnallisten palveluiden kanssa.

Palvelujen järjestämis-tuottamismalli vaatii uudelleen harkintaa joiltakin osin. Lakiehdotuksessa tulisi kokonaisuudessaan kiinnittää enemmän huomiota verkostomaisen toiminnan edellytysten luomiseen ja nyt jo toimivien rakenteiden säilyttämiseen etenkin pitkäaikaistyöttömien sekä tukea tarvitsevien nuorten osalta.

Tavoitteet rakennerahastojen osalta saavutetaan esityksessä.

11) Muut vapaamuotoiset huomiot HE:n lukuun 3

Esityksen vaikutukset (HE, luku 4)

12) Ovatko esityksen vaikutukset tunnistettu riittävällä tasolla?

- kyllä
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

13) Mahdollinen sanallinen perustelu

Luonnoksessa esitettyjen vaikutusten arviointi on tässä vaiheessa vaikeaa, tämä todetaan jo ehdotuksessa. Markkinapuutetilanteen vaikutusten tunnistamiseen tulisi kiinnittää enemmän huomiota, koska nykyisessä tilanteessa tiettyjen asiakasryhmien (esim. pitkäaikaistyöttömät) palvelut tuotetaan verkostomaisesti julkisten palvelujen varassa, täydennettynä yksityisten tuottajien palveluilla. Mitä tapahtuu niille palveluille, joita markkinat eivät voi tuottaa voitollisesti olemassa olevassa markkinakentässä? Yritysten peruslogiikan mukaan näitä palveluja ei tuoteta. Tästä seuraa suoraan tuotettavien palvelujen puute vaikeimmin työllistyville ryhmille.

Asian valmistelu (HE, luku 5)

15) Vapaamuotoiset huomiot

KOMMENTIT LAKILUONNOKSEEN

Luku 1 Yleiset säännökset (1-5 §)

16) Vapaamuotoiset huomiot lakiehdotuksen lukuun 1

Esityksen mukaan maakunnat ja kunta toimisivat kumppaneina elinvoimatehtäviin liittyvissä asioissa. Esityksessä on määritelty tehtävät: Maakunta vastaa entisistä valtion (TE-palvelut, ELY-keskusten tehtävät) ja maakuntien liittojen hoitamista tehtävistä, jotka yhdistetään maakunnallisiksi kasvupalveluiksi. Kunnat puolestaan vastaisivat elinvoimatehtäviin liittyvistä asioista kasvusta, työstä, toimintaympäristöstä, johon kuuluu maankäytön suunnittelu, elinkeinopolitiikka, työllisyyden edistäminen, asuntopolitiikka, julkinen liikenne, koulutuksen ja osaamisen kehittäminen, maahanmuuttajien kotoutus ja syrjäytymisen ehkäisy.

Esityksessä ei ole tarkemmin avattu mitä esim. elinkeinopolitiikka ja työllisyyden edistäminen pitävät sisällään. Työllisyyden hoito on vahvasti sosiaalipoliittinen asia ja jossa on mukana myös syrjäytymisen ehkäisy. Asiassa on myös vahva rajapinta koulutuspalveluihin.

Kuntouttavassa työtoiminnassa kyse on vahvasti sosiaalisesta ja monialaisesta tuesta ja ohjauksesta, niin toiminta sopii kovin huonosti markkinoille ja yhtiötoiminnan perustaksi.

Jos julkiselta puolelta estetään työllisyyden hoitoon liittyvä tuotanto, on hyvin kyseenalaista miten asia hoidettaisiin markkinaehtoisesti huomioiden yksilön etu. Esimerkiksi pajatoiminnan toimintaedellytykset tulee turvata siten, että myös muu kuin markkinaehtoinen ja yritysmäinen toteuttamisen tapa on mahdollinen. Samoin oletus siitä, että työpajojen asiakkaat tulisivat kaukaa naapurikuntien alueelta työpajaan, on epärealistinen.

Masentunut, päihdeongelmainen kuntouttavassa työtoiminnassa oleva nuori on kovin huono liikkumaan noin kilometriä kauemmaksi kotoaan. Tästä johtuen työpajapalvelut tulee toteuttaa lähipalveluna. Samaa ongelmaa ei ole samassa mitassa työkokeilussa, opiskelijoina ja työllistettyinä olevien osalta. Tällöin työpajojen asiakkaat tulevat jakautumaan entistä enemmän kahtiajakoisesti niihin, jotka voisivat olla potentiaalista yhtiömallilla toimivan työpajan asiakkaita sekä niihin kuntoutettaviin nuoriin, joita on erittäin vaikea saada sitoutettua ja mahdollisesti sijoitettua työelämään tai koulutukseen. Kokemukset sosiaalisista yrityksistä tai enemmänkin niiden puute eivät rohkaise uskomaan yrityspohjaisen valmennuspalveluiden tuottamisen malliin hyvyteen maakuntauudistuksen jälkeisessä tilanteessa. Reilun kymmenen vuoden aikana vahvasta julkisesta subventiosta huolimatta sosiaalisista yrityksistä ei ole saatu kannattavia ja kilpailukykyisiä vapaille markkinoille. Liityntäpinta nyt valmisteilla olevaan maakuntauudistukseen, vaikeasti työllistettäviin nuoriin ja työpajatoimintaan syntyy siitä, että kuvatussa uudistuksenjälkeisessä tilanteessa yrityspohjalta toimivien toimijoiden tulisi pystyä tuottamaan paitsi valmennuspalveluita, niin myös pajatoiminnan tuotannollisia tuotteita ja/tai palveluita kilpailukykyisesti. Myös alueellinen saavutettavuus toteutuu parhaiten tuottamalla palvelu kunnan toimesta ja ilman kilpailutusveloitetta tai yhtiöittämistä. Jos laki rajaa kunnan mahdollisuutta toimia pitkäaikaistyöttömien tai muutoin vaikeassa työmarkkinatilanteessa olevien työllistämisen edistämiseksi, niin kunnilta ei myöskään voi periä työmarkkinatuen kuntaosaa (ns. Kelan sakkomaksua). Tämä tulee huomioida työttömyysturvalain 14 luku 3 a § muutoksena.

Lakiehdotuksen vaikutusten arviointi heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien kannalta jää ohueksi. Kyseisen ryhmän heterogeisuus jää maininnan tasolle, ja uudistusten vaikutuksia arvioidaan tarkemmin tämän ryhmän kohdalla ainoastaan maahanmuuttajien ja kotoutettavien osalta. Vaikutuksia muihin pitkäaikaistyöttömiin, työllistymiseen tukea tarvitseviin nuoriin, osatyökykyisiin ja muihin vaikeasti työllistettäviin ei arvioida lainkaan.

Uudistuksen myötä vastuu monialaista tukea tarvitsevista nuorista on hajautumassa kuntiin, maakuntiin ja markkinoille. Palvelujen yhteen sovittaminen on pirstaleisessa mallissa erittäin haastavaa. Esityksen monituottajamalli ei yksin kykene vastaamaan kaikkiin palvelutarpeisiin, vaan tässä tarvitaan myös julkisen ja yksityisen palvelutuotannon yhteistyötä. Maakunnan ja kuntien on tärkeää yhdessä suunnitella tarvittavien toimenpiteiden ja palvelujen kokonaisuus niin, että maakunnan kasvupalvelutehtävät ja kuntien elinvoimatehtävät tukevat toinen toisiaan ja tässä työssä hyödyntää sekä yksityisiä että julkisia palveluntuottajia.

Viranomaisten yhteistyön tiivistäminen on edellytys, jotta saada aikaan kasvua, työtä ja elinvoimaa. Yhteistyössä toimimalla luodaan oikeat puitteet ja toimintaympäristö elinkeinoelämälle eikä tuoteta päällekkäisiä palveluja.

Markkinalähtöisesti tuotettavissa kasvupalveluissa on tärkeitä määritellä tarkat kriteerit kuka palveluja voi tuottaa huomioiden laadun vähimmäiskriteerit sekä miten palvelujen laatua valvotaan. Yksityisille palvelutuottajille ei voida myöntää julkista valtaa pienimuotoisten yritystukien myöntämisessä ja maksamisessa. Rahan jakaminen ja palvelun tuottaminen on syytä erottaa toisistaan. Merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan antaa vain viranomaiselle.

Ei ole mitään perusteita jättää kuntia pois. Uudistus ei mahdollista henkilöasiakkaille nykyistä eheämpiä palveluketjuja. Palvelun tuottamisesta ei ole mitään kriteerejä sille, että asiakas todella saa tarvitsewansa palvelun ja miten asiakas valikoituu tarvittavaan palveluun. Kunnan tai kunnan sidosyksikön tulisi vastata palvelutarpeen kartoituksesta jotta asiakas saa kokonaisvaltaista palvelua.

Voiko kunta olla jatkossakin hakijana esimerkiksi työllisyydenhoidon hankkeissa, joissa on muun muassa EU-rahaa jaossa, jos näissä hankkeissa pilotoidaan jotain palvelua? Jos ei, niin kuka näitä hankkeita jatkossa hakee?

17) Yksilöidyt säädösmuutosehdotukset lakiehdotuksen lukuun 1

Luku 2 Alueiden kehittäminen (6-12 §)

18) Säädetäänkö laissa riittävän selkeästi aluekehittämisen vastuista (7 §)?

- kyllä
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

19) Mahdollinen sanallinen perustelu

Kuntien ja maakunnan yhdyspinta on epäselvä. Myös aluekehittämisen rooli maakunnassa jää epäselväksi.

20) Säädetäänkö laissa riittävän selkeästi aluekehittämisen järjestelmästä, rakennerahastojen hallinnoinnista ja aluekehittämiseen liittyvästä yhteistyöstä (8, 9,10,11 ja 32 §)?

- kyllä
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

21) Mahdollinen sanallinen perustelu

Hallituksen esitys ei tunnista riittävästi kuntien kehitysyhtiöiden roolia ja merkitystä elinvoima- ja kasvupalveluiden tuottamisessa kunnissa ja maakuntatasolla. Kehitysyhtiöiden rooli yritystoiminnan kehittämisessä ja innovaatiotoiminnan edistämässä on keskeinen, eikä sitä tule uudella lainsäädännöllä heikentää. Euroopan unionin rakennerahastoista rahoitettujen yritystukien siirtäminen pois kuntien sidosyksikköinä toimivien kehitysyhtiöiden ulottuvilta poistaisi merkittävän osan yhtiöiden rahoituksesta, mikä merkitsisi monen kehitysyhtiön toiminnan supistumista. Kasvupalvelu-uudistuksessa pitäisi päinvastoin lisätä rahoitusta yritysten toiminnan kannalta tärkeiden innovaatio- ja kehityshankkeiden edistämiseksi sekä mahdollistaa niiden osallistuminen kasvupalveluiden tuottamiseen. Myöskään EU:n rakennerahastoista saatavien yritystukien siirtämisellä Uudenmaan erityislainsäädännössä kuntayhtymän ulkopuolelle maakuntaan ei ole perusteltua, koska nämä yritystuet ovat oleellinen osa yritysten kuntayhtymältä saatavaa kehittämisspalvelua.

Lakiesityksessä tulee tuoda selkeämmin esiin kuntien merkitys alueen kehittämistyössä ja vaikuttamismahdollisuudesta aluekehitykseen liittyen.

Yhteistyösopimuksen laatimisessa tulee olla mukana kaikki kunnat, jotta varmistetaan, että paikalliset erityisominaisuudet huomioidaan ja tuotetaan palvelukokonaisuuksia, jotka tukevat ja täydentävät toisiaan. Lisäksi pitäisi huolehtia siitä, ettei maakunta laajenna palveluvalikoimaansa toimintaan, jota esimerkiksi kunta jo tarjoaa alueella esim. kuntien kehittämissyhtiöiden kautta.

Maakuntauudistus ja toteutettava kasvupalvelu-uudistus eivät riittävästi tunnista tarvetta kunta/kehittämisyhtiö – maakunta (kasvupalvelukuntayhtymä)/valtakunta-akselin yhteistyölle. Julkisia yrityspalveluja olisikin syytä tarkastella kokonaisuutena, jossa kehitysyritysten työ yhdyspintana yrityksiin tunnustetaan ja tunnustetaan osana palveluiden tarjontaketjua. Tämä yhteistyöakseli on myös kehittämisaktiivisuuden ja hankkeiden generoitumisen kannalta keskeinen. On vaikeaa nähdä yritysverkostojen sekä yliopistojen ja tutkimuslaitosten yhteisen kehittämisen varaan rakentuvan innovaatiotoiminnan kehittymistä ja laajenemista ilman kuntien ja niiden kehitysyritysten aktiivista roolia tämän toiminnan kokoon juoksijoina.

Kasvupalveluiden järjestäjällä, maakunnalla tai kaupunki/kuntaryhmällä maakunnan delegeimana, tulisi olla mahdollisuus kohdentaa rahoitusta esim. sopimusperusteisesti kehitysyrityksissä tehtävään yritysten ohjaukseen yritysten kasvua tukevien kasvupalveluiden käytössä. Se mahdollistaisi kuntien ja niiden kehitysyritysten yritysneuvonnassa syntyvien kontaktien täysimääräisen hyödyntämisen yritysten kasvun ja innovaatiotoiminnan tukemisessa samalla kun yhteinen resursointi aktivoisi kuntia myös tulevaisuudessa suuntaamaan rahoitusta yritystoimintaa ja työllisyyttä tukeviin toimenpiteisiin.

22) Muut vapaamuotoiset huomiot lakiehdotuksen lukuun 2

23) Yksilöidyt säädösmuutosehdotukset lakiehdotuksen lukuun 2

Luku 3 Kasvupalvelut ja niiden järjestäminen (13-20 §)

24) Säädetäänkö laissa riittävän selkeästi maakunnan vastuusta ja järjestämistehtävistä?

- kyllä
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

25) Mahdollinen sanallinen perustelu

Asiakkaiden palvelutarpeen arviointi on säädettävä ensisijaisesti maakunnan viranomaistehtäväksi, koska arvioinnissa käytännössä päätetään asiakkaan saamista palveluista ja/tai asiakkaan oikeudesta eri palvelukokonaisuuksiin. Palvelutarvearviointi sisältää näin ollen viranomaisvallan käyttöä. Toteutusta viranomaistehtävänä puoltaa myös se, että palvelutarpeen arviointi on lakiluonnosten mukaan kytköksissä työhaun voimassaoloon ja siten henkilön toimeentuloon.

Koska maakunta on vastuussa tarjottavista palveluista ja resurssien riittävydestä, olisi markkinapuutetilanne määritettävä kasvupalvelulaissa esitystä tarkemmin. Samasta syystä tulisi etukäteen määritellä myös keinot siihen, kuinka maakunta varmistaa palveluntuottajien riittävät resurssit ja kuinka toimitaan tilanteessa, jossa yksityinen palveluntuottaja ei pysty tuottamaan siltä tilattuja palveluja esimerkiksi mahdollisessa konkurssi- tai sopimusrikkomustilanteessa.

Maakunnan oman tuotannon ja julkisten toimijoiden sidosyksikköjen hyödyntäminen pitää mahdollistaa. Ei ole järkevää, että oma tuotanto sallitaan ainoastaan markkinapuutetilanteessa ja pakkoyhtiöittämisellä. Tällainen linjaus rajaa ulos kaksi mahdollista tapaa tuottaa palvelut ja vähentää saatavilla olevien palveluiden monipuolisuutta. Laajasti ajatellen yhden tuotantotavan poissulkeminen rajoittaa kilpailun ehtoja ja siten tehokkuutta sekä järjestämisvastuullisen toimijan omaa valinnanvapautta ja autonomiaa. Palveluntuottajien lisäksi myös erilaisten tuotantotapojen tulee voida kilpailla keskenään tehokkuudessa ja palveluiden vaikuttavuudessa.

On tärkeää, että maakunnat ottavat kasvupalveluja järjestäessään huomioon alueen kuntien elinvoimatehtävät ja tämän varmistamiseksi tulee määritellä selkeä yhteensovittamisen käytäntö. Myöskään yhdyspintoja Uudenmaan erilliskäyttöön ei ole huomioitu.

Palveluiden kannusteet ja sanktiot tulee luoda esim. asetuksessa.

26) Tulisiko lailla säätää, mitkä palvelut maakunnan tulee minimissään järjestää?

- kyllä
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

27) Mahdollinen sanallinen perustelu

28) Onko lakiluonnoksessa tuotu tarpeeksi selkeästi esiin mahdollisten valtakunnallisten palvelukeskustehtävien (toimitila- ja kiinteistö-, talous- ja henkilöstö- sekä ICT-tehtävät) suhde maakuntien kasvupalvelutehtäviin?

- kyllä
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

29) Mahdollinen sanallinen perustelu

Tukipalvelujen tuottamista ei tule sekoittaa kasvupalvelujen tuottamiseen.

30) Muut vapaamuotoiset huomiot lakiehdotuksen lukuun 3

"Järjestämisvastuussa oleva maakunta huolehtisi lisäksi siitä, että palvelun tuottajat toimivat keskenään yhteistyössä siten, että asiakkaiden käytössä on yhteen sovitettuja palveluja."
Kuinka huolehditaan siitä, että kiinteä ja sujuva yhteys kuntien elinvoima- ja elinkeinopalveluiden ja työllisyyden edistämiseen tähtäävien palveluiden välillä saadaan säilymään maakunnan/ kuntayhtymän huolehtiessa koordinaatiosta palveluntuottajien kesken?

31) Yksilöidyt säädösmuutosehdotukset lakiehdotuksen lukuun 3

Luku 4 Kasvupalvelujen tuottaminen (21-24 §)

32) Onko monituottajamalliin pohjautuva ratkaisu tarkoituksenmukainen, jotta kasvupalvelu-uudistuksen tavoitteet saavutetaan?

- kyllä
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

33) Mahdollinen sanallinen perustelu

Lakiluonnoksen vaikutusarvioinnin luku 4.3.8 *Organisointiuudistuksen välittömät kysyntävaikutukset* kumoaa ne perustelut, joita monituottajamallilla väitetään muualla esityksessä saavutettavan. Mallin kutsuminen monituottajamalliksi on ylipäätään kyseenalaista, koska siinä rajataan tuotantotapoja asettamalla julkisen toimijan oma tuotanto viimesijaiseen asemaan ja velvoittamalla toiminnan yhtiöittämiseen.

Julkisen sektorin intressissä on kehittää ja tarjota palveluita on yrityksiä laajempi. Julkisen sektorin oman tuotannon rajaaminen estää myös erilaisten yhdistelmämallien käytön palveluiden kehittämisessä. Palvelutuotannon kehittämiseen tarvitaan sekä yksityisen että julkisen sektorin osaamista ja panoksia. Lain tavoitteet eivät tule toteumaan, jos julkinen palvelutuotanto kielletään.

Julkisen sektorin mahdollisuus kehittää ja tarjota palveluita on yrityksiä laajempi. Julkinen toimija on puolueeton ja toiminta voittoa tavoittelematonta. Palvelutuotannon kehittämiseen tarvitaan molempien sekä yksityisen että julkisen sektorin erityisosaamista ja panoksia. Lain tavoitteet eivät tule toteumaan, jos julkinen palvelutuotanto kielletään.

Esityksessä ei oteta kantaa laadun valvontaan eikä siihen minkälaisia laadullisia kriteereitä palveluntuottajalle asetetaan. Esityksessä ei myöskään oteta kantaa miten palveluntarve määritellään.

Julkisia yrityspalveluja on syytä tarkastella kokonaisuutena, jossa kehitysyhtiöiden työ yhdyspintana yrityksiin tunnustetaan ja tunnustetaan osana palveluketjua.

Lakiluonnos vaarantaa yhtiöittämisvaateella sekä kotouttamisen osalta että työllisyyden tukemisen osalta (etenkin kuntouttava työtoiminta) eri palvelujen yhteensovittamisen. Työllistämispalveluilla ja maahanmuuttajapalveluilla on tiivis yhteys sosiaalipalveluihin. Tämä yhteys tulee säilyttää jatkossakin.

Uudistuksen onnistumisen kannalta keskeistä on, että erilaiset palvelut sovitetaan toisiinsa ja tuotetaan asiakastarpeiden perusteella.

34) Säädetäänkö laissa tarpeeksi selkeästi kasvupalvelun tuottajien velvoitteista (huomioiden myös 35 § Hallintomenettely ja julkisuus)?

- kyllä
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

35) Mahdollinen sanallinen perustelu

Markkinalähtöisesti tuotettavissa kasvupalveluissa on tärkeitä määrittellä tarkat kriteerit siitä, kuka palveluja voi tuottaa huomioiden laadun vähimmäiskriteerit sekä miten palvelujen laatua valvotaan.

36) Mahdollistaako laki riittävällä tavalla asiakkaan valinnanvapauden toteutumisen?

- kyllä
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

37) Mahdollinen sanallinen perustelu

Valinnanvapaus on määritelty lakiluonnoksessa koskemaan tilanteita, joissa samaa palvelua tuottaa useampi palveluntuottaja. Lakiluonnos ei ota tätä laajemmin kantaa valinnanvapauteen tai siihen, kuinka maakunta kilpailuttaa palvelut ja kuinka ne ryhmitellään asiakkaan saataville tai kuka arvioi palvelutarpeen ja asiakkaan oikeuden palveluihin. Nämä kaikki ovat keskeinen osa valinnanvapauteen liittyviä muuttujia.

Valinnanvapaus on myönteinen asia, mutta käytännössä valinnanvapauden taso määrittyy vasta kilpailutusten ja paikallisen tarjonnan kautta. Siten valinnanvapaus voi jäädä mallissa valtakunnallisesti vähäiseksi. Valinnanvapautta merkittävämmäksi muodostuvat asiakkaan kannalta palveluiden sisältö, riittävyys, laatu ja monipuolisuus.

Esityksessä ei täsmennetä sitä, mikä on yksittäisen palveluntuottajan mahdollisuus ketjuttaa palveluita ja miten, missä vaiheessa ja millä perusteella asiakkaalla on oikeus valinnanvapauteen vedoten vaihtaa palveluntuottajaa tai olla vastaanottamatta palvelua. Palveluntuottajan vapaus räätälöidä palveluketjut ja asiakkaan vapaus valita palvelunsa ovat osittain ristiriidassa. Asiakkaan valinnanvapautta ei myöskään ole arvioitu riittävästi suhteessa lain 17 §:n palvelutarveharkintaan, kasvupalveluiden velvoittavuuteen ja moitittavasta menettelystä asiakkaalle aiheutuviin sanktioihin.

Kaikki eivät kykene tekemään omatoimisesti valintoja. Heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien sosiaalisiin lähtökohtiin perustuvien palvelujen toteutus markkinaehtoisesti ei ole tarkoituksenmukaista. Asiakas ei välttämättä kykene arvioimaan ensisijaista palvelutarvettaan. Asiakkaan tulisi olla kykenevä tunnistamaan palvelutarvettaan ja sitä, tarvitseeko hän työllistämistä edistäviä palveluja, vaikka hän olisi pikemminkin terveyttä, toimintakykyä tai elämänhallintaa ylläpitävien tai kehittävien palvelujen tarpeessa. Tällaisessa tilanteessa yhteistyö tai asiakasvastuun siirto sosiaali- ja terveyspalvelujen tai kunnan työllisyyspalvelujen suuntaan on välttämätöntä.

Esityksessä olevaa kasvupalvelujen yritystukea ei voi myöntää yksityinen palvelujen tuottaja, koska yritystuen myöntäminen on julkisen vallan käyttöä.

38) Muut vapaamuotoiset huomiot lakiehdotuksen lukuun 4

39) Yksilöidyt säädösmuutosehdotukset lakiehdotuksen lukuun 4

Luku 5 Palvelujen monimuotoisuus ja yhteiset järjestelmät (25-28 §)

40) Vapaamuotoiset huomiot lakiehdotuksen lukuun 5

Tärkeintä on että asiakkaan tiedot kysytään vain kerran, tiedot seuraavat asiakasta ja ovat kaikkien tarvitsevien saatavilla.

41) Yksilöidyt säädösmuutosehdotukset lakiehdotuksen lukuun 5

Luku 6 Erinäiset säännökset (26-37 §)

42) Tukevatko alueiden kehittämisen keskustelut valtakunnallisten ja alueellisten tavoitteiden yhteensovittamista ja alueiden ja valtion yhteistyötä?

- kyllä
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

43) Mahdollinen sanallinen perustelu

Maakunta on itsenäinen toimija ja kyseessä on kumppanuussuhde valtion kanssa. Valtio voi antaa vain ohjausta.

44) Ohjaavatko kasvupalvelujen valtakunnalliset tavoitteet riittävästi kasvupalveluiden tuottamista maakunnissa?

- kyllä
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

45) Mahdollinen sanallinen perustelu

Valtakunnalliset tavoitteet eivät riitä. Palveluiden kehittämisen tulee lähteä tarve edellä ja asiakaslähtöisesti. Palveluketjujen tulee olla ketteriä muuttamaan asiakkaan tarpeen mukaan. Palvelujen riittävydestä tulee huolehtia. Kasvupalvelujen tuottamista tulee sallia myös kuntien sidosyksiköille.

46) Onko kasvupalvelutoimijoiden ohjaus- ja valvontaroolit tarpeeksi selkeästi kuvattu, kun otetaan huomioon 20 §:n omavalvonta?

- kyllä
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

47) Mahdollinen sanallinen perustelu

Käytännön kasvupalvelutoimijoiden omavalvonta ei ole riittävää. Niin julkisten kuin yksityisten palveluntuottajiin tulee kohdistaa valvontaa. Myös valvontakriteeristöt ja mittarit tulee määrittää.

48) Ovatko keskitetysti hoidettavat tehtävät tunnistettu kattavasti?

- kyllä
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

49) Mahdollinen sanallinen perustelu

50) Muut vapaamuotoiset huomiot lakiehdotuksen lukuun 6

51) Yksilöidyt säädösmuutosehdotukset lakiehdotuksen lukuun 6

Luku 7 Voimaantulo ja siirtymäsäännökset (38-44 §)

52) Uskotteko, että alueellanne esiintyy kasvupalveluiden osalta markkinapuutetta vuonna 2019?

- kyllä
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

53) Mahdollinen sanallinen perustelu

Vaikeasti työllistyvien palveluissa ja monilaisissa erityispalveluissa on markkinapuutetta ja jo olemassa olevissa yrityksissä osaamispuutetta.

54) Onko markkinapuutteen toteaminen kuvattu riittävällä tavalla lakiesityksessä?

- kyllä
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

55) Mahdollinen sanallinen perustelu

Markkinapuute on esityksessä kuvattu tilanteena, jossa tuottajia on vain yksi tai ei lainkaan, mikä ei vastaa todellisuutta. Markkinapuutteita on eritasoisia ja ne voivat vaikuttaa alueella monin eri tavoin. Esityksessä ei ole arvioitu esimerkiksi tilannetta, jossa palveluntuottajia on tarjolla useita, mutta ei kuitenkaan riittävästi oikeaa palvelua tarpeisiin nähden. Markkinapuuteen osalta ei ole myöskään esitetty, mikä taho arvioi markkinapuutetilanteen ja millä tavalla.

Markkinapuutteen määrittämisen sijaan laissa tulisi antaa mahdollisuus julkisen sektorin omaan palvelutuotantoon ja sidosyksikköjen hyödyntämiseen kaikissa tilanteissa. Tämä turvaisi asiakkaalle palveluiden saannin sekä tukisi maakunnan itsemääräämisoikeutta ja mahdollisuutta käyttää vähenevät resurssit mahdollisimman tehokkaasti. Näin saadaan maakunnan kasvupalvelutehtävät ja kunnan elinvoimatehtävät tukemaan ja täydentämään toisiaan.

Maakunnan tuottamat kasvupalvelut eivät korvaa kunnan ja kunnan sidosyksikköjen toimintaa.

56) Onko uudistuksessa otettu riittävästi huomioon henkilöstön asema?

- kyllä
- kyllä pääosin
- ei pääosin
- ei
- ei kantaa

57) Mahdollinen sanallinen perustelu

Koska esityksessä ei ole kirjauksia kunnista siirtyvän henkilöstön asemasta, oletetaan että kunta voi jatkossakin tuottaa työllistämiseen ja elinkeinotoimintaan liittyviä palveluja.

58) Muut vapaamuotoiset huomiot lakiehdotuksen lukuun 7

59) Yksilöidyt säädösmuutosehdotukset lakiehdotuksen lukuun 7

Kommentit lakiehdotukseen 2: Laki kasvupalvelujen järjestämisestä Uudenmaan maakunnassa

60) Vapaamuotoiset huomiot 2.lakiehdotukseen

Kannatamme Uudenmaan kuntayhtymän perustamista. Kuitenkin jo perustamisvaiheessa tulee muidenkin kuntien kuin pääkaupunkiseudun alueen isojen kaupunkien olla mukana laatimassa perussopimusta.

Yhtiöittämisvelvoitteesta tulee luopua. Lisäksi huomiona tuodaan esiin, että kunnallista liikelaitosta ei pidetä yhtiönä. Lain tarkoituksena on mahdollistaa Uudenmaan maakunnan kuntien ja maakunnan voimavarojen yhteensovittaminen kasvupalvelu- ja elinvoimatehtävissä Uudenmaan taloudellisen ja toiminnallisen kansantaloudellisen merkityksen hyödyntämiseksi tehokkaimmalla mahdollisella tavalla.

Alueellisten erityispiirteiden huomioiminen on oikea lähtökohta. Myös rahoitusmekanismi, jossa kuntayhtymän rahoitus tulee suoraan valtiolta Uudenmaan maakunnan sijaan, on perusteltu ja kannatettava.

Kuntayhtymän perussopimuksen tulee turvata pienille ja keskiuurille kunnille riittävät vaikutusmahdollisuudet kuntayhtymän päätöksenteossa

Lakiesitykseen tulee tehdä ensisijaisesti seuraavat muutokset:

1) Velvollisuuden sijaan kuntayhtymällä tulee olla oikeus käyttää valtakunnallisia palvelukeskuksia

Lakiluonnoksen 5 § mukaan kuntayhtymää ja sen tytäryhteisöjä koskee velvollisuus käyttää palvelukeskuksen palveluja maakuntalain 119 § mukaisesti. Tämä on muutettava muotoon, jossa kuntayhtymällä on oikeus valtakunnallisten palvelukeskusten käyttöön.

Laki on kirjoitettava mahdollistavasti ja siitä on poistettava säädösehdotukset, joka asettavat rajoitteita kasvupalveluiden järjestämiselle ja tuottamiselle alueellisista tarpeista lähtien. Kuntayhtymällä tulee olla mahdollisuus palvelukeskusten käyttöön, mutta myös oikeus järjestää tai tuottaa tarvitsemansa tukipalvelut vaihtoehtoisella tavalla. Palvelukeskuksille monopoliaseman tarjoava säädösesitys ei edistä tehokkuutta ja muutoksiin reagoitua, markkinoiden hyödyntämistä eikä toiminnan ketterää kehittämistä.

2) Yhtiöittämisvelvollisuudesta tulee luopua.

Yhtiöittämisvelvollisuus ja kilpailun edistäminen sisältyvät kasvupalvelulakiin.

Palvelut eivät voi perustua pelkästään yksityisiin palveluihin. Kasvupalveluiden järjestämisen ja tuottamisen tulee perustua maakuntien/kuntayhtymän itsenäisyyteen. Yhtiöittämisvelvollisuus ei mahdollista joustavia, paikallisiin tarpeisiin perustuvia kumppanuuksia julkisen ja yksityisen sektorin välillä. Uudenmaan kunnat käyttävät jo hankintoja osana työllisyyspalveluidensa toteutusta, ja ne suhtautuvat myönteisesti markkinoiden hyödyntämiseen nykyistä laajemmassa mittakaavassa. Velvollisuus arvioida jatkuvasti markkinapuutteita ja yhtiöittää oma tuotanto tekee kuitenkin järjestelmän raskaammaksi ja byrokraattisemmaksi kuin julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin yhteistyöhön ja aidosti paikallisiin tarpeisiin perustuva hybridimalli.

Julkisen sektorin oman tuotannon säilyttäminen on perusteltua myös siksi, että julkinen taho voi tarjota yrityksille kasvupalveluita yksityistä toimijaa puolueettomammin ja ilman riskiä esimerkiksi omistussuhteisiin perustuvista intressitiriidoista.

Toiseksi erilliskäytön lisäarvo syntyy kuntien ja kuntayhtymän resurssien tehokkaasta yhdistämisestä. Erilliskäyttö on maakuntaratkaisun erityistilanne, jossa on maakunnallisia kasvupalveluita laajemmin otettava huomioon mallin kannattavuus jäsenkunnille. Kuntien sidos-yksikköjen asemaa ei tule tiukentaa hankintalakiin nähden. Jos kuntaan sidosyksikköase-massa olevat yhtiöt eivät voi toimia kuntayhtymän palveluntuottajina, voi syntyä tilanne, jossa kunnan kannattaa tuottaa työllisyshoidon palvelut itsenäisesti tai hankkia ne sidosyksiköiltään sen sijaan, että se yhdistäisi voimavarojaan kuntayhtymän valtiosuoksina saamaan rahoitukseen. Tämä usean toimijan malli ylläpitää palveluketjujen ja asiakastietojen erillisyyttä sekä palveluiden päällekkäisyyttä nykyisellä tavalla.

3) Uusien tehtävien ottamisesta ei tule päättää kuntayhtymän perussopimuksessa

Säädös kuntien yleiseen toimialaan kuuluvien tehtävien ottamisesta kuntayhtymän hoidettavaksi (4 §) on epäselvä. Kuntayhtymän perustehtävä on hoitaa nykyiset valtiolta siirrettävät kasvupalvelut. Kuntayhtymän ja kuntien tulee voida päättää perussopimuksesta erillisin sopimuksin niiden tehtävien hoitamisesta, joita kunnat tällä hetkellä tuottavat. Sopimuksin voidaan myös luontevasti päättää uusien innovatiivisten palveluiden tuottamisesta.

4) On tärkeää, että kuntayhtymään voivat halutessaan liittyä kaikki Uudenmaan kunnat. Tulevien jäsenkuntien tulee yhdessä valmistella kuntayhtymän perussopimus.

61) Yksilöidyt säädösmuutosehdotukset 2.1 lakiehdotukseen

Lakiehdotuksen 6 § tulee muuttaa muotoon: Kuntayhtymän jäsenkunnaksi on oikeus tulla kaikkien Uudenmaan maakunnan kunnat. Kuntayhtymän jäsenyys alkaa perussopimuksessa määriteltynä ajankohtana.

Lakiehdotuksen 9 § 1 mom. ensimmäinen lause tulee muuttaa muotoon: Pääkaupunkiseudun kuntien ja muiden kuntayhtymään mukaan tulevien kuntien on päätettävä Uudenmaan maakunnan kasvupalveluja järjestävän kuntayhtymän perussopimuksesta viimeistään 1 päivänä maaliskuuta 2018.

Vapaa sana

62) Mitä muuta haluatte sanoa esitysluonnoksesta?

KUUMA-seutu korostaa kasvupalveluihin liittyvien palveluketjujen säilyttämisen tärkeyttä.